

10

מוכח כסדרת רש"י הנ"ל, דחילו הטעם דהיתר בהיתר לא בטל זה לא שייך חלל על ביטול דרוב ולא בספק דרבנן, והר"ן שחידש לסדרה דלכן לא בטל דהוי היתר בהיתר יפ' לומר בזבוחו ע"פ סא דהיתר בצבורות (דף כ"ג) גבי גבילה שבטילה בשחטת דאח"כ ר"י צ"ח דהיתר דמטמא במטא חלל מטמא במטא, ופירושו תחום"ס דהא דמטמא במטא היינו מדרבנן, ויש לומר דהא חלליו בפלוגתה הראשונים (צו"ד ס' ק"ט) גבי יבש יבש בטל דרוב, דהא שיהי' ס"ל דהיתר הוא מדרוב המזכיר על כל חתיכה שחלל, ושאריו שיטות ס"ל דהיתר נהפך להיתר ע"י ביטול דרוב, כמש"כ הרא"ש בדרוכה (צ"ג ג') וכן כתבו רמב"ם בנחמה (דף כ"ג) ד"ה וכן בולעות כו' שכתבו דמה שנתבטל הוה כמחן דהיתר כו' ע"ש, וע' בתום' חולין (דף ק') ד"ה דרי' שחני כו'.

ולפ"ז יש לדון דהתם' לשיטתם דס"ל דהיתר נהפך להיתר והוי כמחן דהיתר, לכן כתבו דחילו מטמא במטא חלל מדרבנן, אבל להסבירים הטעם הוא מדרוב המזכיר והיתר נהפך נהפך למה שביע' להיות מטמא במטא מן התורה משום דנזה לא שייך לומר רוב המזכיר דהא נזהל הטומאה נזהל, וכמש"כ המל"מ (פ"א מה' מטמא משכב ומנוגע), והפרי"מ (באור' ריש ס' תמ"ב בפתיחה) כתב דשיטת הרמב"ם דמטמא במטא מן התורה, ולכן עובר על מערבות חמץ על כל יראה מן התורה.

והנה הרמב"ם (סוף פ"א מה' אבות הטומאות) כתב דהתם' ששפעה חררת דם חיו מטמא חף במטא, ובגבילה שנתערב בשחטת מטמא במטא, וכתב ע"ס הכ"מ בשם הר"י קורקם דסדרת הרמב"ם לחלק דביש שנתערב בדחפ' נפשי קחי חלל שאינו ניכר לכן כמחן דהיתר דמי ומטמא במטא, מש"כ בזהמה ששפעה חררת דם דהוי מערבות לא בזה דנזה כמחן דהיתר דמי עכ"ל, ולפ"ז י"ל דהקסובורים דביטול דרוב אינו נהפך היסור להיתר אינו חלל במערבות יבש חלל במערבות לא מורי דהוי כמחן דהיתר, ונהפך היסור להיתר כמו בזהמה ששפעה חררת דם הנ"ל.

ולפ"ז יש לדון דהתם' נס הר"ם ס"ל סדרת רש"י דהא דדשיל"מ אינו בטל טעמו משום עד שתכלנו בחיסור תכלנו בהיתר, חלל זה אינו שייך רק ביבש שנתערב בכיון דהיתר כמחן דהיתר דמי דלא נהפך היסור להיתר, והא דמותרין בחבילה הוי משום רוב המזכיר, וכיון דקיי"ל דהיכא שיכול לזכר לא סמכין על הרוב, ה"כ ה"ה גיש לו מתירין כיון דיכול להמתין ולהק' לנזה מהשם ספק לא סמכין על הרוב, דהא הזמן יברר לנו ומקרי דבר שאפשר לזכר, אבל בזה דהיתר כמחן דהיתר דמי ונהפך היסור להיתר, ח"כ לא שייך דזה כלל לומר עד שתכלנו בחיסור תכלנו בהיתר דהא אינו לזכר היסור כלל, דכמחן דהיתר דמי, לכן הוכרח הר"ם לחדש טעם אחר בזה שנתערב בדשיל"מ, משום דהיתר לא בטל, אבל ביבש מורה הר"ם לסדרת רש"י הנ"ל, ח"כ מתורבת קושיה הגו"ב הנ"ל, דאף ביבש לא שייך טעם הר"ם, דהא ביבש דלא הוי דומיא דדם הפר כנ"ל בטל חף היתר בהיתר, עכ"ל חסור משום עד שתכלנו בחיסור כו', ובלה דלא שייך סדרת רש"י הנ"ל, מ"מ אינו בטל משום דהיתר בהיתר לא בטל.

ובזה תתורן קושיה הגאון ר' עקיבא איגר הנ"ל, דמזכיר גמלים שערפן בצמר רחלים מותר לערבן בפשתן דהתם' הא הוי מערבות יבש דנזה מודה הר"ם דנזה חף היתר בהיתר, וסדרת רש"י דעד שתכלנו בחיסור כו', לא שייך בזה, דהא מוזכר צט"ז (יו"ד ס' ק"ג) דלטעם זה לא שייך ג' להחמיר חלל במין במינו משום דלא נקרא חלל על שם הדבר שנתערב כמש"כ הת"ח ע"ס.

ועפ"ז יש ליישב קושיה התום' ביבמות (דף פ"ב) ד"ה משום דה"ל דשיל"מ כו', שהקשו גרש' אש' דס"ל התם דחתיכה של חטאת אינו בטל בחולין משום דה"ל דשיל"מ, ח"כ אחי' תרומה טהרה עולם בק"ה, ובהתם הוא זע"ג דהא מוזכר בכמה משניות דתרומה עולה בק"ה, ולפי מש"כ נראה דהא מוזכר בתום' זכחים (דף

ע"ג) ד"ה ר' יהודה אומר כו' וכ"כ התום' ביבמות (דף כ"ב) דשטת ר"ת הוא דהא דתרומה עולם בק"ה היינו ביבש, חף הרב יו"ט דהא זה מהוספתא, וגמ' דפסחים ע"ש, ח"כ י"ל דעיקר סדרת רב אש' במה דס"ל דקדשים מיקרי דשיל"מ ע"פ סדרת הר"ן משום דהיתר בהיתר לא בטל דרוב משום דחין לומר דזה עד שתכלנו בחיסור תכלנו בהיתר, דמה נכר דההנים מותרין לאכול כיון דלישראל חין לו שום היתר, ואין סדרה לומר דאסור לישראל לאכול משום שיכול הכהן לאכול בהיתר, ולכן נראה דסדרת ר"ה היתה דפיון דקדשים הוי היתר לכהנים, לכן גם כזה שייך היתר בהיתר לא בטל, והש"ס שדחה סדרתו משום דסדרה לכו דזה לא מיקרי היתר בהיתר, דהא החולין מותר לכל, וקדשים אינו מותר חלל לכהנים, וכיון דנתבאר דזה לא שייך חלל בזה בזה, חלל יבש ביבש בטל חף היתר בהיתר, לכן י"ל לשיטת ר"ה הא דתרומה עולם בק"ה היינו ביבש וכשיטת ר"ה הנ"ל, וביבש הא לא שייך סדרת הר"ן הנ"ל, ונראה דקאמר התם משום דהוי דשיל"מ משום דמקרי התם בנימוחה כמש"כ התום' התם ד"ה ר' יהודה לטעמי' כו' דזה הוי לא בזה, ח"כ לא נעלם מר"ה כל המשניות הנ"ל, והתוספתא המובאת בתום' זכחים ע"ס י"ל דמייירי בתרומה טהרה דזה לא הוי היתר בהיתר, או דלא ידע מהתוספתא הנ"ל.

ועפ"ז סדרת הר"ן הנ"ל אחי' שפיר על נכון דברי התום' בעירובין (מ"ה ע"ב) ד"ה אב"ה שכתבו דבספק דבריהם בעירובין הקילו אע"ג דהוי דשיל"מ, ולכאורה יש להקשות עליהם דהא בביב' (דף ל"ט) מוזכר גבי אשה ששאלה מים ומלאה כו' דחיו בטל משום דהוי דשיל"מ, אלא דגם גבי עירובין שייך דשיל"מ, ח"כ לפי שיטת הר"ן יש לזכר דדווקא גבי ביטול דרוב אינו בטל משום דהא הוי היתר בהיתר, ומשום זה החמירו חף בעירובין, חלל לסדרת רש"י דמשום עד שתכלנו בחיסור תכלנו בהיתר החמירו חף בספק, י"ל דבעירובין לא החמירו בזה, ח"כ בל"ה יש לחלק דשיל"מ היכא דנתערב היסור דרוב דהיתר היסור בזה החמירו חף בעירובין, אבל ספק חס' יש כאן היסור כלל בזה לא החמירו בספק עירובין.

אכן לולא דברי התום' הנ"ל י"ל בזה דעירובין דאב"ה דמתירן שם אליבא דר' יצחק משום ספק דבריהם להקל, סבירה ל' כהנך אומרין דסבירה לכו בביב' (דף ד') דספק דרבנן מותר חף דדבר שיל"מ, וגם מתורן קושיה הגאון רע"ה בביב' (דף ג') שחמה על הרמב"ם במלחמות (בפרק השואל) דנכרי שהביא דורון דאס' יש במחזור חסור משום דהוי דבר שיל"מ, ואסור חף ספק, דהא רב פפא דמוקרי בביב' (שם) בספק טריפות ס"ל דספק דרבנן שרי בדשיל"מ, ח"כ ר"פ דהוא מר' דשמעתא דנכרי שהביא דורון תקשה דלשחרי מטעם ספק דרבנן ונשאר צ"ע, ולפמ"ש י"ל דהתם' ר"פ ס"ל דספק דרבנן בדשיל"מ חסור, והא דהו"נ ר"פ לתרן בריש ביב' דהא תנא חנא דליטרא קציעות כו', משום דהא הגמרא מקמי שם אליבא דר' יצחק דאמר גזירה משום משקין שזנו, דהא ספיקא דרבנן לקולא, והא לר' יצחק מוכח דס"ל בעירובין (דף מ"ה) דספק דרבנן מותר חף בדשיל"מ, דהא הוה מתירן בעירובין (שם) דהכא בעצים שנתקשרו מערב יו"ט כו', ומקשה הש"ס דלמא הנך חזני' והנך אחריני ומתירן אב"ה משום דהוי ספק דבריהם ולהקל, ח"כ י"ל דר"פ ס"ל כמו אב"ה הנ"ל דלפ"ז מוכח דס"ל לר' יצחק דספק דרבנן מותר חף בדשיל"מ כמש"כ, לכן הוכרח ר"פ איבא דר"י לחרן דהא תנא חנא דליטרא קציעות הוא כו' ור"ה דמתירן בריש ביב' משום דספק דרבנן בדשיל"מ חסור, סבירה ל' אליבא דר"י כדמתירן ח' בעירובין שם דמתירן דהיתר ל' סימנה צנו'.

וגם י"ל לפי מש"כ האחרונים דחי' סמנים דרבנן חז' לא סמכין בסמנים בחיסורין חלל דרבנן, כיון דקיי"ל כר"ה דמספקא ל' ח' סמנים דאורייתא הו' דרבנן כמזכיר גמיתין (דף כ"ו) וב"מ (דף י"ח), ובדרבנן הא ספיקא דרבנן לקולא, ח"כ לפ"ז י"ל דרב אש' לשיטתו דמספקא ל' ח' סמנים דאורייתא, ולכן חז' ס"ל בתי' ח' בעירובין הנ"ל, ואף בדשיל"מ ספיקא דדויה להקל כמש"כ הש"ס.